

VLADAVINA PRAVA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA KAO FOKUS POLITIKE PROŠIRENJA EVROPSKE UNIJE

Dragoslav Gluhović

Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pravni fakultet, Alekse Šantića 3, 71 420 Pale, Bosna i Hercegovina, gagidg@gmail.com

STRUČNI RAD

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDK 321.6/.8(497-15):342.22(4-672EU)

DOI 10.7251/STEDZ2402084G

COBISS.RS-ID 141780993

Prilmljen: 02. Novembar 2024.

Prihvaćen: 17. Novembar 2024.

Publikovan: 29. Novembar 2024.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Autor za korespondenciju:

Dragoslav Gluhović, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Pravni fakultet, Alekse Šantića 3, 71 420 Pale, Bosna i Hercegovina, gagidg@gmail.com

Copyright © 2024 Dragoslav Gluhović; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

Citiranje:

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

APSTRAKT

Evropska unija je još 2018. godine usvojila Strategiju proširenja na zemlje Zapadnog Balkana, čime je obezbijeden potencijalni vremenski i reformski okvir pristupnih pregovora o priključenju ovih zemalja Evropskoj uniji. Jačanje vladavine prava, borba protiv korupcije i organizovanog kriminala su kamen temeljac pristupnih pregovora i evrointegracijskih procesa za

zemlje Zapadnog Balkana. U ovom radu je dat osvrt na Strategiju EU – Zapadni Balkan iz 2018. godine pri čemu je fokus stavljen na inicijativu za jačanje vladavine prava i analizu stanja u ovim zemljama sa stanovišta vladavine prava.

Cljučne riječi: politika proširenja, EU, vladavina prava, korupcija, organizovani kriminal, Zapadni Balkan

UVOD

Proširenje Evropske unije (EU) na zemlje Zapadnog Balkana bio je geopolitički interes ove unije i zemlje ovog regiona su u različitim fazama svojih procesa članstva u EU kao rezultat napretka koji su ostvarili od 1999. godine (Ker-Lindsay, 2017; Grieveson et al., 2021). Zemlje Zapadnog Balkana se ne mogu posmatrati kao jedinstvena cjelina u procesu pristupanja EU, između ostalog jer i zemlje članice EU nemaju isto mišljenje u pogledu pristupanja novih članica EU. Neke od zemlja EU nemaju pozitivne stavove prema regionu Zapadnog Balkana ili pojedinim zemljama ovog regiona. Prema njima, region Zapadnog Balkana ostaje problematičan u smislu ekonomskog razvoja, vladavine prava i političke stabilnosti. U potencijalnim procesima proširenja EU na zemlje Zapadnog Balkana veliki značaj se stavlja na promociju vladavine prava. U ovom radu se stavlja u fokus inicijativa za jačanje vladavine prava i analiza stanja u zemljama Zapadnog Balkana sa stanovišta vladavine prava, na evoluciju politike EU prema zemljama Zapadnog Balkana tokom godina i na cilj koji EU želi da postigne reformom pravosudnih sistema u zemljama Zapadnog Balkana. EU je nastojala i nastoji da promoviše vladavinu prava kroz svoju politiku proširenja (Appicciafuoco 2010; Kovačević, 2020). Kako bi inicijativa EU za vladavinu prava imala dugotrajan uticaj

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

u zemljama Zapadnog Balkana, nije bilo dovoljno fokusirati se samo na ispitivanje i provjere pravosudnih sistema. Analizirani su potencijalni izazovi sa kojima se inicijativa za vladavinu prava suočava u zemljama Zapadnog Balkana, s obzirom na postojanje visokog nivoa korupcije i na političke uslove koji u ovim zemljama nisu povoljni sa aspekta postojanja poluautokratskih sistema i nedostatka političke volje za jačanje vladavine prava.

STRATEGIJA EU ZA PRIDRUŽENJE ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA

Evropski savjet je još 2003. godine na samitu u Solunu, proglasio da je budućnost Balkana unutar Evropske unije. Međutim, osim Hrvatske koja je ušla u EU 2013. godine, dvanaest godina nakon samita u Solunu, Srbija, Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Albanija i Sjeverna Makedonija, ostaju van EU i bez predvidivog datuma pristupanja. Političke poruke koje dolaze iz Brisela, na koje je u velikoj mjeri uticao uočeni zamor od proširenja unutar same EU i sve veći uticaj država članica na proces pridruživanja, upućuju na zaključak da je evropska integracija Zapadnog Balkana usporena (Kmezić, 2015).

Izbijanje ekonomske krize u eurozoni, krajem 2009. godine, uzrokovalo je da proširenje EU ne bude u fokusu politike EU (Gstöhl, 2016). Međutim, nakon Bregzita, Komisija se ponovo okrenula politici proširenja u nadi da će se održati projekat, ideja i vizija EU. U govoru o stanju EU 2017. godine, tadašnji predsjednik Komisije Žan-Klod Juncker izjavio je da bi zemlje Zapadnog Balkana trebale postati budući članovi EU (Belloni, & Brunazzo, 2017). Države članice EU su podržale ideju Komisije o proširenju EU na Zapadni Balkan, čime su politika proširenja i integracija Zapadnog Balkana u EU obnovljene i postavljene kao jedan od prioriteta politike EU. Vladavina prava i pravde trebali su biti centralni kriterijumi u pristupnim pregovorima EU sa zemljama Zapadnog Balkana, kako je i bilo naglašeno u govoru o stanju EU iz 2017. godine (Berger, 2019). U februaru 2018. godine takvi pravci politike praćeni su usvajanjem strategije

„Vjerodostojne perspektive proširenja za pojačani angažman EU na Zapadnom Balkanu”, koja je uslijedila gotovo petnaest godina nakon posljednjeg samita EU i Zapadnog Balkana u Solunu (European Commission [EC], 2018). Strategija EU – Zapadni Balkan iz 2018. godine je uvela obnovljene ciljeve politike o budućem proširenju EU, posmatrajući Zapadni Balkan kao geostrateški region za EU. Proširenje EU na Zapadni Balkan je mogao biti jedan od pravaca u amortizaciji štetnih posljedica Bregzita, pri čemu je ispunjavanje uslova vladavine prava navedenih u kriterijima iz Kopenhagena ključno u pregovorima za pristupanje zemalja Zapadnog Balkana u EU (Louwerse, & Kassoti, 2019).

Strategija EU – Zapadni Balkan iz 2018. godine se fokusirala na izgradnju dobrosusjedskih odnosa, u svjetlu dugotrajnih etničkih sporova u regionu. Naglašeno je šest, tzv. vodećih inicijativa, koje su obuhvatale oblasti značajne i za EU i za zemlje Zapadnog Balkana (EK, 2018):

- vladavina prava;
- bezbjednost i migracije;
- društveno-ekonomski razvoj;
- transportna i energetska povezanost;
- digitalna agenda i
- pomirenje i dobrosusjedski odnosi.

Suštinski ove inicijative su obezbjeđivale okvir i gradivne blokove za razvoj eventualnih budućih zajedničkih akcionih planova u svakoj od ovih šest ključnih oblasti, koje bi osmislila Komisija i odgovarajuće vlade zemalja Zapadnog Balkana, kroz tehnički i politički dijalog o reformama koje bi bile usklađene sa Standardima upravljanja u EU (Vunsch, Kmezić, Stratulat, & Tzifakis, 2019).

Inicijativa za vladavinu prava, praćena je teoretskom raspravom o načinu identifikacije ove grupe oblasti koje su označene kao ključne inicijative od strane EU, kao prioritete u reformama koje su neophodne u fazi pristupnih pregovora i kao projektovanje modela upravljanja koji bi bio primjenjiv u zemljama Zapadnog Balkana. Tokom 2019. godine, praktično godinu dana nakon donošenja strategije EU – Zapadni Balkan, EU je objavila izveštaje o napretku za svaku od

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

zemalja Zapadnog Balkana. U izveštajima Komisija je obično prezentovala preporuke i uvodila uslove koje svaka od država kandidata mora da ispuni da bi mogla da ostvari napredak u smislu pridruživanja EU, što se uglavnom odnosilo na usvajanje zakona i politika u oblastima koje obuhvataju 35 poglavlja koje je neophodno zatvoriti u procesu pridruživanja.

Izveštaji su pružili detaljnu procjenu napretka koje je ostvarila svaka od zemalja Zapadnog Balkana u ispunjavanju kriterijuma za pristupanje EU, a posebno napretka u ispunjavanju kriterijuma koji se odnose na vladavinu prava (Perišić, 2022; Sargentini, & Dimitrovs, 2016). Komisija je takođe, prezentovala i prijedloge 27 država članica EU za sastanak Savjeta na kojem bi se razgovaralo o stanju u zemljama Zapadnog Balkana, posebno naglašavajući ispunjenost kriterijuma iz Kopenhagena u vezi sa funkcionisanjem vladavine prava (Fouéré, 2019). Osnovni prijedlog zemalja članica EU bio je da Komisija identifikuje Srbiju i Crnu Goru kao prve kandidate za pristupanje EU i preporučiti da se za obje zemlje omogući pridruživanje EU do 2025. godine (EC, 2018). Dok je ovaj projektovani teoretski datum imao za cilj da ohrabri Srbiju i Crnu Goru da nastave provođenje svojih unutrašnjih reformi u pravcu ispunjavanja *acquis* EU (pravne tekovine Zajednice - *acquis Communautaire*), održivi rezultati i opipljiv napredak u skladu sa kriterijumima iz Kopenhagena, naročito poglavlja 23 i 24 *acquis-a*¹, o pravosuđu i osnovnim pravima, kao i bezbjednosti i pravdi su jasno identifikovani kao neophodni, da bi ove dvije zemlje imale bilo kakvu nadu da će se pridružiti EU do projektovanog datuma (Closa, & Kochenov, 2016).

Komisija je predložila da države članice dozvole otvaranje pregovora o pristupanju bez dodatnih preduslova u smislu provođenja reformi, s ciljem jačanja vladavine prava i napretka u ispunjavanju kriterijuma iz Kopenhagena, promjenom više od jedne trećine svojih ustava kao glavnog preduslova

za otvaranje pristupnih pregovora sa EU (Makul, & Olovčić, 2022; Hoxhaj, 2019) Suprotno tome, Sjevernoj Makedoniji je kao osnovni preduslov postavljeno pitanje rješavanja tridesetogodišnjeg spora oko imena sa Grčkom što je riješeno Prespanskim ugovorom, koji je uključivao promjenu naziva države iz „Bivša Jugoslovenska Republika Makedonija“ u „Republika Severna Makedonija“ (Josifovic, & Kambovski, 2024; Vankovska 2020; Bechev, 2019). Komisija je takođe predložila svojim državama članicama, da se Bosni i Hercegovini dodijeli status kandidata za EU (EC, 2019), a da se tzv. Kosovu² odobri vizna liberalizacija, što je i realizovano tokom godina koje su slijedile. U zaključcima sastanka Savjeta u junu 2019. godine, 27 država članica EU je prepoznalo napredak postignut na Zapadnom Balkanu na osnovu Izvještaja Komisije (EC, 2019a). Međutim, države članice su istakle da izražavaju zabrinutost u vezi sa usaglašenosti zemalja Zapadnog Balkana sa kriterijumima iz Kopenhagena i nedostatkom vladavine prava, zbog čega u to vrijeme nisu podržale preporuke iz Izveštaja o otvaranju pristupnih pregovora sa Albanijom i Severnom Makedonijom i odobravanje vizne liberalizacije za tzv. Kosovo³ i nisu se obavezali da će Bosni i Hercegovini dati status kandidata za članstvo u EU, iako su države članice predložile da preispitaju prijedlog Komisije za početak pregovora o pristupanju sa Albanijom i Severnom Makedonijom u jesen 2019. godine. Takođe, države članice su navele da su vremenski okvir pristupanja (2025. godina) posmatrali kao izuzetno ambiciozan plan za pristupanje Srbije i Crne Gore Evropskoj uniji. Bez obzira na rezerve i oklijevanje država članica u pogledu konkretnih koraka napredovanja u proširenju EU na Zapadni Balkan, postojao je opšti konsenzus da se podrži cilj spoljne i bezbjednosne politike EU kao dugoročna geopolitička strategija i bezbjednosna investicija (Burlyuk, 2020).

podijeljen na 35 poglavlja u svrhu pregovora između EU i država kandidata za članstvo.

²U skladu sa Rezolucijom Ujedinjenih Nacija 1244.

³U skladu sa Rezolucijom Ujedinjenih Nacija 1244.

¹Pravne tekovine Zajednice - *acquis Communautaire* ili *acquis* EU predstavljaju akumulirane zakone, pravne akte i sudske odluke, odnosno tijelo prava Evropske unije. Tokom procesa proširenja Evropske unije, *acquis* je

VLADAVINA PRAVA KAO OSNOV STRATEGIJE PRISTUPANJA ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA U EU

U strategiji EU – Zapadni Balkan iz 2018. godine potvrđeno je da u zemljama Zapadnog Balkana postoje jasni elementi raznih uticaja na rad državnih organa, uključujući veze sa organizovanim kriminalom i korupcijom na svim nivoima vlasti i administracije u zemljama, dok je istovremeno vladavina prava veoma slaba (Richter, & Wunsch, 2020). Shodno tome, inicijativa za vladavinu prava je bila jedna od najvažnijih od šest prezentovanih vodećih inicijativa, i trebalo je da bude u središtu pažnje i od EU i od zemalja Zapadnog Balkana ako bi te zemlje željele da riješe problem “zarobljavanja” države i njenih organa, kao i da se ozbiljno bore protiv korupcije na najvišem nivou (Elbasani, & Šabić, 2018). Osvrćući se na Strategiju EU – Zapadni Balkan iz 2018. godine iz današnje perspektive, jasno je da još uvek nema konkretnih prijedloga niti mape puta za jačanje vladavine prava, već samo pojedini široki ciljevi politike. Strategija je više predstavljala platformu za Zapadni Balkan i Komisiju za dijalog o transformaciji vodeće inicijative za vladavinu prava u zajednički akcioni plan. Reforma pravosudnog sistema je bila krajnji cilj, što je na kraju trebalo rezultovati jačanjem nezavisnih institucija kako bi bile u stanju da održavaju vladavinu prava bez političkog uplitanja (EC, 2019a). Strategija ukazuje da je Komisija trebala blisko saradivati sa zemljama Zapadnog Balkana kako bi osigurala da se pravosuđe reformiše u skladu sa najvišim standardima EU i kriterijumima iz Kopenhagena, kao i da je trebala ponuditi tehničku i finansijsku podršku u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala u okviru inicijative za vladavinu prava. Ne postoje jasni primjeri da su EU i zemlje Zapadnog Balkana razvile zajednički akcioni plan ili strategiju za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala ili primjeri kako bi se takva saradnja uklopila u opštu inicijativu o vladavini prava, budući da ne postoji zajednički akcioni plan kao direktan rezultat inicijative za vladavinu prava.

U inicijativi za vladavinu prava implicitni princip predstavlja potrebu za jasnom slikom u borbi protiv korupcije i organizovanog kriminala na najvišem nivou, kako bi se pokazala istinska posvećenost suštinskog ispunjavanja kriterijuma koji se odnose i na vladavinu prava i na opšte kriterijume iz Kopenhagena, ako zemlje žele da budu ozbiljno shvaćene u svojim nastojanjima za pridruživanje EU (Radifković, & Ranković, 2020). Drugim riječima, zemlje Zapadnog Balkana moraju da pokažu da postoje optužnice protiv javnih zvaničnika koji su zloupotrebili položaj, bavili se korupcijom, bili dio ili bili povezani sa mrežom organizovanog kriminala, kao prvi korak dobre volje u ispunjavanju svojih obaveza. Ovo je jasan pokazatelj da EU neće ozbiljno shvatiti zemlje Zapadnog Balkana ukoliko se nastavi političko miješanje u sudske odluke, istrage i optužnice protiv visokih zvaničnika (Hoxhaj, 2019). Štaviše, osnovna poruka inicijative za vladavinu prava je da Komisija planira da iskoristi sve poluge koje su joj na raspolaganju da u okviru pristupnih pregovora odlaže pristupanje zemalja Zapadnog Balkana, kako bi izbjeglo bilo kakvo ponavljanje scenarija Mađarske i Poljske, gde je bilo jasnih elemenata nazadovanja u njihovim opredjeljenjima za vladavinu prava (Adamski, 2019; Grabbe, & Lehne, 2017) ili kao što je to bio slučaj sa Bugarskom, Slovačkom i Maltom, gdje su visokoprofilisani političari bili primjetno umiješani u mreže korupcije i organizovanog kriminala.

Postoje određeni znaci da je model rada i upravljanja inicijativom za vladavinu prava zasnovan na Otvorenom metodu koordinacije (OMC), što može pomoći u razumijevanju djelovanja inicijative za vladavinu prava u zemljama Zapadnog Balkana.

NIVO KORUPCIJE I VLADAVINA PRAVA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Izvještaji *Transparency International* (TI) o indeksu percepcije korupcije iz 2019. godine ukazuju na to da nivoi korupcije u zemljama Zapadnog Balkana ne stagniraju. Osim Crne Gore, svaka zemlja u regionu ostvarila je između 36 i 39 bodova, što ih

stavlja između 87 i 99 mjesta od 180 zemalja. Crna Gora i Srbija su zabilježile porast uočenog nivoa korupcije u 2018. godini, dok je Bosna i Hercegovina zabilježila najgori rezultat od 2012. Severna Makedonija i Albanija su najlošije rangirane među zemljama Zapadnog Balkana (Transparency International [TI], 2019). Bez obzira na ograničenja koja ima indeks percepcije korupcije (CPI), rezultati zemalja daju koristan pregled za istraživače i kreatore politike o nivou korupcije na Zapadnom Balkanu i mogućim izazovima za inicijativu vladavine prava kao transformacionog sredstva u jačanju vladavine prava u ovom regionu. Trend blagog rasta korupcije u Republici Srbiji u 2019. godini mogao se objasniti podrivanjem institucija koje su odgovorne za održavanje vladavine prava od strane Vlade Srbije. U 2018. godini, uprkos snažnom protivljenju nevladinih organizacija, udruženja advokata i drugih aktivista civilnog društva, vlada se zalagala za povećanje uticaja na pravosuđe (Russell, 2019). Štaviše, vlada je otvoreno prekršila i izmijenila sopstvenu antikorupcijsku politiku, predloženu kao odgovor na Strategiju za borbu protiv korupcije za 2013–2018 i Akcioni plan za Poglavlje 23 u okviru EU integracija (2016–2018). Prema izvještaju TI, pogoršanje nivoa korupcije u Bosni i Hercegovini povezano je sa nepravilnostima izbornih kampanja i novim zakonima koji se odnose na finansiranje političkih partija. Drugim riječima, u Bosni i Hercegovini postoji porast političke korupcije i iako postoje dokazi o izbornoj prevari prema nalazima TI pravosudne institucije do sada nisu bile u stanju da preduzmu mjere za očuvanje vladavine prava (Weber, 2021). Crna Gora je postigla 45 u CPI u 2019. godini, bolje od ostalih država Zapadnog Balkana (TI, 2019). Međutim, korupcija i zarobljavanje države ostaju problematični, jer je Vlada 2019. predložila izmjene i dopune „Zakona o tajnim informacijama“. Sjeverna Makedonija u 2019. godini dijeli najgori rezultat na Zapadnom Balkanu zajedno sa Albanijom, sa samo 35 poena u CPI. Izveštaj TI ukazuje na to da je Sjeverna Makedonija ostvarila dobar napredak u borbi protiv korupcije i da se konsoliduje evidencija u procesuiranju i donošenju presuda u slučajevima korupcije na visokom

nivou. Međutim, u 2018. i 2019. godini, vladavina prava u zemlji je potkopana do temelja, nakon što je uhapšena njena specijalna tužiteljka za organizovani kriminal i korupciju Katica Janeva, pod sumnjom da je ponudila popustljivost u zamjenu za mito biznismenu optuženom za korupciju. Janevin slučaj je podstakao velika politička previranja u Severnoj Makedoniji i bio je veliki test za sudove da pokažu svoju sposobnost da podrže vladavinu prava. Albanija je u 2019. pala za sedam mjesta u CPI, postigavši 35 bodova od 100 i pala je za 23 mjesta za nešto više od tri godine od početka reforme pravosuđa. Kao rezultat toga, Albanija se smatra najkorumpiranijom zemljom na Zapadnom Balkanu. Izveštaj Freedom House za Albaniju, kao i TI su utvrdili da u Albaniji preovladavaju pitanja sukoba interesa, zloupotreba državnih resursa u lične i izborne svrhe, nedovoljno objelodanjivanje finansiranja političkih partija i kampanja, kao i nedostatak nezavisnosti medija (Freedom House, 2020).

Nivoi korupcije na koje ukazuje TI u svim zemljama Zapadnog Balkana jasno ometaju njene šanse da se uspješno kreću u pravcu integracije u EU. Slična situacija sa indeksima percepcije korupcije prisutna je u zemljama Zapadnog Balkana i u 2023. godini, s tim da su Crna Gora i Sjeverna Makedonija pokazale izvjestan napredak. Crna Gora sa 46/100 i Sjeverna Makedonija sa 42/100 plasirane na 63 i 78 mjesto od 180 zemalja, čime su postale najbolje pozicionirane na Zapadnom Balkanu, dok su Albanija (37/100), Srbija (36/100) i Bosna i Hercegovina (35/100) i dalje na jasko niskom nivou, plasirane na 98, 104 i 108 mjesto od 180 zemalja svijeta (TI, 2023).

U ovim uslovima, gdje je korupcija na visokom nivou, a pravda se može lako kupiti i prodati, ukupna sposobnost organa za provođenje zakona i pravosudnog sistema da podrže vladavinu prava je duboko potkopana. Međutim, korupcija je samo jedan od negativnih faktora koji osporavaju inicijativu za vladavinu prava u zemljama Zapadnog Balkana. Ono što je najvažnije, postoji veoma malo političke volje, kako za borbu protiv ove korupcije, tako i za jačanje vladavine prava u cjelini (Kmezić, 2020).

VLADAVINA PRAVA U POLUAUTOKRATSKIM SISTEMIMA U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Vlade zemalja na Zapadnom Balkanu se mogu opisati kao „stabilokratije“, a njihovi lideri se mogu shvatiti kao autokrate koji zarobljavaju državu i tvrde da obezbjeđuju stabilnost u regionu Zapadnog Balkana, dodjeljujući sebi najveće zasluge na polju evropskih integracija (Staletović, & Bieber, 2024). Međutim, lideri ovih vlada se oslanjaju na neformalne, klijentelističke strukture, kontrolišu medije i redovno proizvode vještačke političke krize, kako bi potkopali sve istinske napore u jačanju vladavine prava (Cvetičanin, Bliznakovski, & Krstić, 2024; Radeljić, & Đorđević, 2020). U većini zemalja Zapadnog Balkana, autokrate su na vlasti, pa samo mali broj ljudi kontroliše ekonomiju i raspodjelu političke vlasti (Staletović, & Bieber, 2024). U takvom okruženju, podjela vlasti između sudske, izvršne i zakonodavne slabi u kontinuitetu i gotovo da dolazi do tačke nepostojanja. Politički lideri na vlasti imaju skoro apsolutnu kontrolu nad poslovima u zemlji, pa je u takvom okruženju prostor za jačanje vladavine prava i/ili razotkrivanje mreža organizovanog kriminala i korupcije daleko izazovnije. Do sada su u zemljama Zapadnog Balkana političke elite često jednostavno izbjegavale krivično gonjenje, kao što je bio slučaj sa bivšim premijerom Sjeverne Makedonije, Nikolom Gruevskim, koji je prebačen u Mađarsku u danima kada je trebalo da bude zatvoren pod optužbom za zloupotrebu položaja i korupciju. Uprkos uslovima EU o suzbijanju korupcije i osiguranju da institucije, sa naglaskom na pravosudni sistem, budu slobodne od političkog uticaja, gotovo sve vlade u zemljama Zapadnog Balkana nisu pokazale nikakvu istinsku političku volju da ojačaju vladavinu prava (Muharemović, 2023). Političke elite imaju prekomjernu moć, a postoje veoma ograničeni mehanizmi koji bi mogli da ih pozovu na odgovornost. Jačanje vladavine prava je očigledno u suprotnosti sa interesima autokrata na vlasti, zbog čega je mnogo manje vjerovatno da bi takvo jačanje moglo uspjeti. U okruženju u kom javne institucije ne mogu u potpunosti da zaštite vladavinu prava zbog zarobljavanja države od

strane autokratskih lidera, imperativ je da akteri civilnog društva, kao što su novinari, akademski građani, nevladine i druge organizacije, igraju važniju ulogu u preispitivanju reformi vezanih za ostvarivanje vladavine prava na putu ka EU integracijama (Hierlemann, et al., 2022).

ZAKLJUČCI

Najnovija dešavanja u politici proširenja EU su pokazatelj da je nakon Bregzita, EU željela da oživi svoj projekat proširenja, prvenstveno širenjem na Zapadni Balkan. Usmjeravanjem pregovora na područja od zajedničkog interesa, odnosno šest vodećih inicijativa iz Strategije EU – Zapadni Balkan 2018. može se smatrati dokazom obnovljenih političkih namjera EU da podrži zemlje Zapadnog Balkana u rješavanju i ostvarivanju održivog napretka po svojim unutrašnjim društveno-ekonomskim pitanjima. Primjenom inicijativa za jačanje vladavine prava na koju je stavljen fokus kada su u pitanju zemlje Zapadnog Balkana mogao se postići napredak u smanjenju korupcijskih uticaja na pravosudne sisteme ovih zemalja i njegovo usklađivanje sa standardima najbolje prakse u EU. Međutim, jačanje vladavine prava na papiru, donošenjem bilo kakvih formalnih paketa reforme pravosuđa nije bilo dovoljno da se u praksi ojača i održi vladavina prava. Inicijativa za vladavinu prava u zemljama Zapadnog Balkana predstavljala je mogući optimističan pristup Evropske komisije i imala potencijal da stvori produktivniju platformu za konstruktivan dijalog između EU i zemalja Zapadnog Balkana, odnosno da se uključe u politički dijalog zasnovan na dokazima. U zemljama Zapadnog Balkana neophodno je insistirati na izgradnji institucionalnih kapaciteta i na ulaganju u pravosudnu infrastrukturu, kako bi ona bila dostupnija građanima. U nedostatku nezavisnih institucija i uslovima zarobljene države, formalno uključivanje članova civilnog društva u izradu nacionalnih akcionih planova za reformu vladavine prava u zemljama Zapadnog Balkana može pomoći svim faktorima uključenim u ove procese u istinskom provođenju reformi povezanih sa vladavinom prava u skladu sa najboljim praksama EU.

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

LITERATURA

- Adamski, D. (2019). The social contract of democratic backsliding in the “new EU” countries. *Common Market Law Review*, 56(3).
- Appicciafuoco, L. (2010) The promotion of the rule of law in the Western Balkans: the European Union’s Role. *German Law J* 11(7–8), 741–768.
- Bechev, D. (2019). *Historical Dictionary of North Macedonia*. Lanham, Maryland, USA: Rowman & Littlefield.
- Belloni, R, & Brunazzo, M. (2017). After Brexit: the Western Balkans in the European Waiting Room. *Eur Rev Int Stud* 4(1), 21–38.
- Berger, A. (2019). EU justice and home affairs: towards an inclusive research agenda? *J Eur Integr* 41(4),563–568.
- Burlyuk, O. (2020). The Europeanisation of the Western Balkans: A Failure of EU Conditionality. edited by Jelena Džankić, Soeren Keil and Marko Kmezić, (Palgrave Macmillan, 2019). *J Common Market Stud* 58(2):496–497.
- Closa, C., & Kochenov, D. (Eds.). (2016). *Reinforcing rule of law oversight in the European Union*. Cambridge University Press.
- Cvetičanin, P., Bliznakovski, J., & Krstić, N. (2024). Captured states and/or captured societies in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 24(1), 41-62.
- Elbasani, A., & Šabić, S.Š. (2018). Rule of law, corruption and democratic accountability in the course of EU enlargement. *Journal of European Public Policy*, 25(9), 1317-1335.
- European Commission. (2018). A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans. *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, COM (2018) 65 final*.
- European Commission. (2019). Communication from the Commission to the European Parliament
- and the Council Commission Opinion on Bosnia and Herzegovina’s application for membership of the European Union. COM (2019) 261 final.
- European Council. (2019a). Council Conclusions on Enlargement and Stabilisation and Association Process. Preuzeto 29.09.2024. sa release.<https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/18/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/>
- Freedom House. (2020). Nation in Transition: Albania 2020 country report. Preuzeto 06.10.2024. sa <https://freedomhouse.org/country/albania/nations-transit/2020>.
- <https://freedomhouse.org/country/albania/nations-transit/2020>
- https://freedomhouse.org/country/albania/nations-transit/2020 Accessed 5 September 2020.
- Fouéré, E. (2019). The EU’s re-engagement with the Western Balkans: A new chapter long overdue. CEPS Policy Briefs No 2019/01. Preuzeto 27.09.2024. sa chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefndmkaj/https://aei.pitt.edu/95829/1/PB2019_01_EF_WesternBalkans.pdf.
- Grabbe, H., & Lehne, S. (2017). Defencing EU Values in Poland and Hungary. Preuzeto 05.10.2024. sa <https://carnegieendowment.org/research/2017/09/defending-eu-values-in-poland-and-hungary?lang=en¢er=europe>.
- Gstöhl, P.S. (2016). Theoretical approaches to the European neighbourhood policy. In *Theorizing the European neighbourhood policy* (pp. 27-46). Routledge. pp 1–14.
- Grieverson, R., Holzner, M., & Vukšić, G. (2021). Regional economic cooperation in the Western Balkans: The role of stabilization and association agreements, bilateral investment treaties and free trade agreements in regional investment and trade flows. *Eastern European Economics*, 59(1), 3-24.
- Hierlemann, D., Roch, S., Butcher, P., Emmanoudilidis, J.A., Stratulat, C. & De Groot, M. (2022). *Under Construction:*

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

- Citizen Participation in the European Union*. Verlag Bertelsmann Stiftung.
- Hoxhaj, A. (2019). *The EU anti-corruption report: a reflexive governance approach*. London: Routledge.
- Jakov Marusic, S. (2019). Hungary Refuses to Extradite Gruevski to North Macedonia. *Balkan Insight*. Preuzeto 07.10.2024. sa <https://balkaninsight.com/2019/06/27/hungary-refuses-to-extradite-gruevski-to-north-macedonia/>.
- Josifovic, I., & Kambovski, I. (2024). The Republic of North Macedonia as Case Study for International Experiments: A Never-Ending Game. *Rev. Eur. L.*, 26, 7.
- Louwerse, L., & Kassoti, E. (2019). Revisiting the European commission's approach towards the rule of law in enlargement. *Hague Journal on the Rule of Law*, 11(1), 223-250.
- Ker-Lindsay, J., Armakolas, I., Balfour, R., & Stratulat, C. (2017). The national politics of EU enlargement in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(4), 511-522.
- Kmezić, M. (2015). *The Western Balkans and EU Enlargement: Lessons learned, ways forward and prospects ahead*. Belgium, Brussels: European Parliament.
- Kmezić, M. (2020). Rule of law and democracy in the Western Balkans: addressing the gap between policies and practice. In *Illiberal Politics in Southeast Europe* (pp. 177-192). Routledge.
- Kovačević, M. (2020). Politika proširenja Evropske unije u potrazi za reformom. *Politička revija*, 64(2), 133-150.
- Makul, A., & Olovčić, A. (2022). Mi (ni) smo porodica? Analiza argumentacije u korist proširenja EU na Zapadni Balkan nakon Samita 2003. i 2018. godine. *DHS – Društvene i humanističke studije*, 1(18), 333-358.
- Muharemović, M. (2023). O uzrocima nedostataka vladavine prava na Zapadnom Balkanu. *DHS-Društvene i humanističke studije: časopis Filozofskog fakulteta u Tuzli*, 24(24), 471-488.
- Perišić, J.Č. (2022). Nova metodologija proširenja Evropske unije – pravni aspekti i izazovi. *Collection of papers*, 31-47.
- Radeljić, B., & Đorđević, V. (2020). Clientelism and the Abuse of Power in the Western Balkans. *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 22(5), 597-612.
- Radifković, D., & Ranković, M. (2020). Non-Paper diplomacy – new EU enlargement methodology for the Western Balkans. *Knowledge-International Journal*, 38(5), 1101-1105.
- Richter, S., & Wunsch, N. (2020). Money, power, glory: the linkages between EU conditionality and state capture in the Western Balkans. *Journal of European Public Policy*, 27(1), 41-62.
- Russell, M. (2019). Serbia at risk of authoritarianism? Preuzeto 05.10.2024. sa [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefi ndmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637944/EP_RS_BRI\(2019\)637944_EN.pdf?fbclid=IwAR1irVOQ0Lyrix8HNnute555Y79WRg8yFBWaz6OarDkOfPW3FBexXJB_PWs](chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefi ndmkaj/https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/637944/EP_RS_BRI(2019)637944_EN.pdf?fbclid=IwAR1irVOQ0Lyrix8HNnute555Y79WRg8yFBWaz6OarDkOfPW3FBexXJB_PWs).
- Staletović, B., & Bieber, F. (2024). Western Balkans. In *The Routledge Handbook of Autocratization* (pp. 490-501). Routledge.
- Transparency International. (2019). Corruption perceptions index. Preuzeto 05.10.2024. sa <https://www.transparency.org/en/cpi/2019>.
- Transparency International. (2023). Corruption perceptions index. Preuzeto 05.10.2024. sa <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>.
- Weber, B. (2021). Western Collusion in Undermining the Rule of Law in Bosnia and Herzegovina: An Overview. Berlin: DPC Policy. Preuzeto 06.10.2024. sa chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgiclfefi ndmkaj/https://ba.boell.org/sites/default/files/2021-08/DPC%20Policy%20Paper_BiH%20RoL%20Series%23I_Western%20Collusion%20in%20Undermining%20RoL%20in%20BiH.pdf.

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

Wunsch, N., Kmezic, M., Stratulat, C., & Tzifakis, N. (2019). Overcoming the enlargement deadlock: an action plan for the incoming EU leadership. Preuzeto

01.10.2024. sa chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefndmkaj/https://sciencespo.hal.science/hal-02386397/document.

THE RULE OF LAW IN THE COUNTRIES OF THE WESTERN BALKANS AS A FOCUS OF THE ENLARGEMENT POLICY OF THE EUROPEAN UNION

Dragoslav Gluhović

University of East Sarajevo, Faculty of Law, Alekse Šantića 3, 71 420 Pale, Bosnia i Hercegovina, gagidg@gmail.com

PROFESSIONAL PAPER

ISSN 2637-2150

e-ISSN 2637-2614

UDC 321.6/.8(497-15):342.22(4-672EU)

DOI 10.7251/STEDZ2402084G

COBISS.RS-ID 141780993

Received: 02 November 2024.

Accepted: 17. Novembar 2024.

Published: 29. Novembar 2024.

<http://stedj-univerzitetpim.com>

Corresponding author

Dragoslav Gluhović, University of East Sarajevo, Faculty of Law, Alekse Šantića 3, 71 420 Pale, Bosnia i Hercegovina, gagidg@gmail.com

Copyright © 2024 Dragoslav Gluhović; published by UNIVERSITY PIM. This work licensed under the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.

Čitirnje:

Gluhović, D. (2024). Vladavina prava u zemljama Zapadnog Balkana kao fokus politike proširenja Evropske unije. *STED Journal*, 6(2), 84-92.

ABSTRACT

Back in 2018, the European Union adopted the Strategy of enlargement to the countries of the Western Balkans, which provided a potential time and reform framework for accession negotiations on the accession of these countries to the European Union. Strengthening the rule of law, the fight against corruption and organized crime are the cornerstones of accession negotiations and European integration processes for the countries of the Western Balkans. This paper provides an overview of the EU Strategy - Western Balkans from 2018, where the focus is on the initiative to strengthen the rule of law and the analysis of the situation in these countries from the point of view of the rule of law.

Keywords: enlargement policy, EU, rule of law, corruption, organized crime, Western Balkans.

